

OLEH RUDENKO – UKRAIŃSKI KATOLICKI UNIWERSYTET

SYSTEM KLASYFIKACJI BIBLIOTEKI UKRAIŃSKIEGO KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU. STAN OBECNY I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Historia powstania wewnętrznych tablic klasyfikacyjnych

Klasyfikacja Biblioteki Lwowskiej Akademii Teologicznej / Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu (LAT/UKU) kształtowała się w ciągu lat od początku założenia Uczelni. Była uwarunkowana potrzebami rozwijającej się Akademii oraz stale rosnącą liczbą czytelników. W 1995 roku, kiedy powstała Biblioteka, na terenach Ukrainy wykorzystywano jeden system klasyfikacji już nieistniejącego wtedy Związku Radzieckiego – Biblioteczno-Bibliograficzną Klasyfikację, w skrócie KBB. Nie miała ona odpowiednio opracowanego działu RELIGIA (nie mówiąc już o *TEOLOGIA*), ponieważ oparto go na zasadach ideologii komunistycznej, gdzie istniał dział *ATEIZM*. Właśnie wtedy na Ukrainie rozpoczęto tłumaczenie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej (UKD), której tom pierwszy ukazał się drukiem w 2000 roku. Warto tutaj zasygnalizować, że rozdział poświęcony Teologii do tej pory wymaga dokładnego opracowania w języku ukraińskim, gdyż posiada wiele rozbieżności i błędów wynikających z problemów międzywyznaniowych i lingwistycznych istniejących na Ukrainie. Taki stan rzeczy sprawił, iż nowo utworzona Biblioteka LAT znalazła się w trudnej sytuacji.

Biblioteka LAT/UKU zaczęła intensywnie poszukiwać odpowiedniej klasyfikacji, która mogłaby w krótkim czasie zaspokoić jej potrzeby. Nie było to zadanie łatwe: znaleźć albo stworzyć system klasyfikacji – głównie literatury religijnej (teologicznej) – który w najbliższej perspektywie elastycznie reagowałby na ulepszenie i niezbędne zmiany w warstwie tak formalnej, jak i treściowej. Dlatego dokładnie przestudiowano i wykorzystano doświadczenia Biblioteki KUL, systemu klasyfikacji UKD, a dla nauk świeckich – odpowiednie działy klasyfikacji KBB. Poprzez kompilacje i własne innowacje utworzono klasyfikację Bib-

lioteki LAT/UKU. Elektroniczną bazę danych Biblioteki należało dostosować do istniejących realiów, systemu komputerowego Macintosh, który był wtedy zainstalowany, a później wymagał konwertacji na komputery typu IBM. Wymieniłem tylko niektóre najbardziej znaczące problemy, z jakimi spotkała się jedna z pierwszych Bibliotek, gromadzących literaturę religijną (teologiczną) na Ukrainie.

Warto byłoby tu wspomnieć o Bibliotece Akademii Teologicznej, istniejącej we Lwowie do drugiej wojny światowej, zburzonej podczas niemieckiego nalotu 15 września 1939 roku. Książki były tam zgromadzone w dwóch wielkich salach i usystematyzowane według działów, które w całości weszły do istniejącej obecnie klasyfikacji, z tym że została bardziej rozbudowana ich struktura i zastosowana wygodniejsza w użyciu konfiguracja. Były to następujące działy: ASCETYKA, DOGMATYKA, HISTORIA KOŚCIOŁA, KATECHETYKA, OBRZĄDEK I ŚPIEW, PATROLOGIA, PEDAGOGIKA, PISMO ŚWIĘTE, EGZEGETYKA, PRAWO, KAZNODZIEJSTWO, LITERATURA, JĘZYK UKRAIŃSKI I STAROCERKIEWNOSŁOWIAŃSKI, FILOZOFIA, ENCYKLOPEDIA, SŁOWNIKI i inne. Biblioteka liczyła wówczas blisko 6 tysięcy woluminów. Teraz księgozbiór Biblioteki LAT/UKU liczy około 60 tysięcy książek i jest jednym z najlepszych na Ukrainie zarówno pod względem ilości zgromadzonej współczesnej literatury religijno-teologicznej, jak i z uwagi na tempo opracowania zbiorów.

Charakterystyka Tablic klasyfikacyjnych

Wewnętrzne Tablice Klasyfikacyjne Biblioteki (WKTB) są stosowane w celu usystematyzowania i organizacji zbiorów bibliotecznych, zapisywane również w katalogu elektronicznym, poprzez zaznaczenie odpowiedniego symbolu (kodu) klasyfikacji konkretnej książki. Najważniejszym zadaniem Tablic klasyfikacyjnych jest ułatwienie czytelnikom dotarcia do poszukiwanych pozycji, poznania zbiorów bibliotecznych i ich wykorzystania. Dlatego WKTB zostały stworzone, opracowane jako prosty, logiczny, naukowo uporządkowany system z uwzględnieniem specyfiki profilu Uczelni.

Priorytetowymi w układaniu Tablic klasyfikacyjnych, jak już wspominałem, były działy religii i współczesnych nauk teologicznych. Wiele miejsca zarezerwowano dla piśmiennictwa o połączeniach, powiązaniach religii z naukami świeckimi. To wszystko umożliwi w przyszłości stworzenie zwartego systemu, w którym każdy odcinek harmonijnie współdziała z innym. Zastosowano wyraziste uporządkowanie od ogólnego do szczegółowego, od prostego do bardziej złożonego, z uwzględnieniem nowych elementów klasyfikacji, które ewentualnie powstałyby w procesie jej udoskonalenia, dalszego opracowania. Należy jednak zaznaczyć, że klasyfikacja nie uniknęła pewnych błędów merytorycznych.

Przy tworzeniu WKTB uwzględniano także konkretne przedmioty wiedzy ogólnej, które są badane przez nauki świeckie i teologiczne, dziedziny religijnej działalności, ich aspekty praktyczne, ramy czasowe i in. Bardzo ważne było pokazanie i wyodrębnienie struktury przedmiotu, jego właściwości w relacji do his-

torycznych, terytorialnych, narodowych, wyznaniowych, a czasem wyłącznie teoretycznym czynników. Warto zauważyć, że Tablice klasyfikacyjne zbudowano w oparciu o światopogląd chrześcijański. Nie tylko nadał on formę, ale i pomógł stworzyć przejrzystą i racjonalnie uzasadnioną hierarchię.

Chciałbym także przypomnieć o wyjątkowej kolekcji książek z bizantynistyki, którą podarował Bibliotece LAT/UKU wybitny profesor Hans Georg Bek i która organicznie wtopiła się w całość systemu. Została wyodrębniona jako osobny dział ze względu na jej wyjątkowość i ważne miejsce w studiach akademickich. Znacznie później w osobny dział była wydzielona kolekcja italików, która zawiera w sobie książki włoskojęzyczne oraz poświęcone historii i kulturze Włoch.

Od 1999 roku rozpoczęto prace nad tematycznym katalogiem (katalogiem przedmiotowym) artykułów z czasopism, głównie z zakresu teologii, który jest uzgodniony z Wewnętrznymi Tablicami Klasyfikacyjnymi Biblioteki LAT/UKU z małym dopełnieniem (wykaz podaje czasopismo LAT Bohoslovije № 64,66).

Indeksacja stosowana w Tablicach klasyfikacyjnych

System znaków, jaki zastosowano w Tablicach klasyfikacyjnych dla wyodrębnienia działów i poddziałów jest mieszany (połączony) i składa się z liter i cyfr. Pierwszy znak kodu jest zapisany ukraińskim cyrylicznym pismem, zaczyna się dużą drukowaną literą i stoi w kolejności alfabetycznej, podając główne działy klasyfikacji (np. А – ENCYKLOPEDIJE I SŁOWNIKI, В – ПИСМО ШВИТЕ, Г – ТЕОЛОГІА ДОГМАТИЧНА). Notacja cyfrowa (symbol cyfrowy) wykorzystuje system cyfr arabskich – stoją one bezpośrednio po literze, kropce, w nawiasie albo obok nawiasu (np. А1 – ENCYKLOPEDIJE OGÓLNE, А8.1 – BIBLIOGRAFІА, ІО3(А4) – ФІЛОЗОФІА АУСТРІІ, Т3(0)3 – ІСТОРІА СТАРОЗІТНА). Niektóre rozbudowane symbole oprócz litery głównej posiadają litery, które – swobodnie stosowane – mają swoje miejsce w nawiasie i określają powiązanie rozdziału klasyfikacyjnego z konkretnym państwem (np. Т3(2УК) – ІСТОРІА УКРАІНЫ, Т3(Пол4) – ІСТОРІА ПОЛСКИ).

Ogólny opis Tablic klasyfikacyjnych

Tablice klasyfikacyjne Biblioteki LAT/UKU mają 28 działów, które są oznaczone konkretnym tytułem i swoistym kodem indeksacyjnym. Są one podzielone (oprócz rozdziałów М, С, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ) na mniejsze poddziały, które posiadają identyczny, zależny od głównego działu kod-literę i odpowiednią cyfrę.

Ogólnie biorąc, system klasyfikacyjny otwiera się działem, w którym znajdują się książki o charakterze informacyjnym – ENCYKLOPEDIJE I SŁOWNIKI. Po nim następuje część główna z naukami teologicznymi i wiedzą o religiach świata. Klasyfikację kończy FILOZOFIA, która ma wyodrębnione działy: LOGIKA, ETYKA, ESTETYKA, PSYCHOLOGIA, a także dodany później dział BIZANTYNISTYKA.

Chciałbym tutaj pobieżnie scharakteryzować niektóre główne teologiczne i religioznawcze działy systemu klasyfikacyjnego, pomijając działy, takie jak JĘZYKOZNAWSTWO, SZTUKA, EKONOMIA, POLITYKA, FILOZOFIA.

Charakteryzując szczegółowo, następny po ENCYKLOPEDIE I SŁOWNIKI jest dział B – PISMO ŚWIĘTE. Oprócz tekstów biblijnych w językach klasycznych, słowiańskich i w innych znajdują się tutaj: TEOLOGIA BIBLIJNA, KONKORDANCJE I SYNOPSY, FILOLOGIA BIBLIJNA, komentarze i rozprawy na temat Pisma Świętego. Są także inne nauki pomocnicze, takie jak ARCHIEOLOGIA, HISTORIA i in.

Trzeci rozdział Γ – DOGMATYKA (Teologia Dogmatyczna), oparty jest na zasadach chrześcijańskiego światopoglądu. Otwierają go poddziały o charakterze informacyjnym, a także dzieła podejmujące kwestie ogólne, podręczniki i źródła (zbiory dokumentów). Następnie usytuowany jest poddział Γ3.4 – HISTORIA TEOLOGII, gdzie zebrano literaturę na temat rozwoju teologii na przestrzeni wieków. Poddział Γ3.6 – TEMATY ZBIOROWE, ogólnie biorąc, rozpatruje teologię jako naukę oraz doktrynalne uzasadnienia każdego wyznania, Kościoła (Rzymskokatolickiego, Prawosławnego, Protestantckiego i in.). Następne numery systematyzacyjne Γ4, Γ5, Γ6, Γ7, Γ8, Γ9, Γ11, Γ13 poświęcone są poszczególnym naukom teologicznym, działom teologii: APOLOGETYKA, CHRYSOLOGIA, EKLEZIOLOGIA, EKUMENIZM, ANTROPOLOGIA, STWORZENIE, ESCHATOLOGIA, SAKRAMENTY. W tych poddziałach można znaleźć dzieła Ojców Kościoła poświęcone kwestiom teologicznym (np. Chrystologia Hipolita Rzymskiego stoi w poddziale Γ6.1 – CHRYSOLOGIA, a dzieło Bazylego Wielkiego, dotyczące Ducha Świętego, w poddziale Γ5.7 – O DU-CHU ŚWIĘTYM). W osobny poddział wyodrębniono prace o Matce Boskiej (Γ10), Aniołach (Γ12) i dogmatycznej interpretacji ikony (Γ14).

Następny dział Γ – RELIGIOZNAWSTWO rozpatruje pierwotne formy wierzeń okresu przedchrześcijańskiego – religie starożytnego Wschodu i świata antycznego, a także największe religie świata, takie jak hinduizm, buddyzm, islam, konfucjanizm i in. Dalej możemy zobaczyć poddział Γ8 – NAJNOWSZE RELIGIJNE KIERUNKI, SEKTY, MAGIA, OKULTYZM i poddział Γ9 – PORÓWNAWCZY RELIGIOZNAWCZY.

Dział Δ – CHRZEŚCIJAŃSKA LITERATURA obejmuje dorobek Ojców Kościoła (wydania zbiorowe, wielotomowe) i wybitnych teologów współczesnych. Symbole klasyfikacyjne ułożone są chronologicznie, zgodnie z przynależnością autora do wschodniej czy zachodniej myśli teologicznej. W oddzielnym poddziale wyodrębniono słowniki i podręczniki z patrologii (Δ1.1), a także literaturę o chrześcijańskim sposobie życia (Δ8).

Ж – LITURGIKA jest jednym z ważniejszych działów wiedzy teologicznej. Obejmuje literaturę o liturgii bizantyjskiej, rzymskiej i innej, a także teologię i historię Mszy Świętej. Są tutaj wydania o charakterze popularnym, poddziały o przedmiotach i miejscach kultu, roku liturgicznym, świętach kościelnych, kulcie Bogarodzicy i świętych, tematyczne rozważania związane z czytaniem liturgicznymi. W osobnym poddziale można znaleźć publikacje o muzyce i śpiewie liturgicznym.

Dział 3 – TEOLOGIA MORALNA zaczyna ją poddziały: informacyjny, historyczny i podręcznikowy. Dalej usytuowano poddział ogólny o moralności. Po nim można znaleźć Podstawowe zasady, takie jak uczynek, sumienie, cnoty, grzech i prawo naturalne. W poddziałach 34 i 35 otrzymuje swoje miejsce literatura, w której mówi się o Dekalogu, przykazaniach kościelnych. Kończą dział poddziały: obowiązki wydzielonych kategorii osób (dotyczy etyki medycznej) i teologia moralna o sakramentach.

I – DUCHOWOŚĆ, oprócz literatury o zakresie informacyjnym i historycznym, jest podzielona na duchowość kapłańską, mniszą i świecką (I3, I4, I5). Tutaj można znaleźć prace o życiu duchowym dostojników kościelnych, a także wiernych, których życie kształtowała wiara.

Ī – TEOLOGIA PASTORALNA, jak i poprzedni dział rozpoczyna się od literatury o charakterze informacyjnym, obejmuje poddziały: DUSZPASTERSTWO, KAZNODZIELSTWO, KATECHIZACJA, REKOLEKCJE, MISJE oraz NAUKA I DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNO-CHARYTATYWNA KOŚCIOŁA. W ostatnim z nich rozpatrywane są społeczne, ekonomiczne i polityczne problemy, zadania ruchów świeckich i organizacji charytatywnych.

W osobnym dziale wyodrębniona została K – HISTORIA KOŚCIOŁA. Jest ona podzielona na LITERATURĘ INFORMACYJNĄ, OGÓLNE TEMATY, HISTORIĘ KOŚCIOŁA NA PRZESTRZENI WIEKÓW (od czasów przednicejskich po dzień dzisiejszy). Podrozdział K4 – HISTORIA KOŚCIOŁA WSCHODNIEGO składa się z mniejszego działu, w którym zawarto prace o Kościołach wywodzących się z tradycji Wschodu: chalcedońskim, niechalcedońskich oraz Kościołach wschodnich pozostających w jedności z Rzymem. Następne poddziały rozpatrują Historię Kościoła na Ukrainie (wszystkie wyznania), w Rosji i byłym Związku Radzieckim. K7 – HISTORIA KOŚCIOŁA ZACHODNIEGO obejmuje Kościoły: Rzymskokatolicki, Anglikański, Protestantcki i inne. Także zaznaczono odrębnym symbolem klasyfikacji poddziały: PAPIEŻE I WATYKAN, SYNODY, ZAKONY, HISTORIA HEREZJI KOŚCIELNYCH.

Chciałbym odnotować dział II – HAGIOGRAFICZNY, gdzie znajdują się opisy życia świętych, Matki Boskiej i św. Józefa, a także utwory literackie o życiu Jezusa Chrystusa. Poddział II2 jest podzielony chronologicznie oraz uwzględnia przynależność świętego do wschodniej lub zachodniej tradycji.

Perspektywy klasyfikacji Biblioteki LAT/UKU

W przyszłości Biblioteka LAT/UKU zamierza posługiwać się Klasyfikacją Dziesiątną (Dewey Decimal Classification), ponieważ ta uniwersalna, międzynarodowa klasyfikacja stosowana w 135 państwach, zwłaszcza w bibliotekach uniwersyteckich Stanów Zjednoczonych, najbardziej odpowiada naszym oczekiwaniom. Umożliwi to nam dołączenie do światowej wspólnoty bibliotecznej, pozwoli czerpać z dorobku ogólnego światowego katalogu OCLC (Online Computer Library Centre), a czytelnikom spoza Ukrainy ułatwi korzystanie z księgozbió-

ru Biblioteki LAT/UKU przez sieć Internet. Zmiana ta będzie procesem trudnym, ponieważ żadna biblioteka Ukrainy nie używa tego systemu. Nowa klasyfikacja stawia przed nami cały kompleks problemów do rozstrzygnięcia. Warto zaznaczyć, że jeszcze w 1936 roku miało miejsce międzynarodowe spotkanie biblioteczne, w którym uczestniczyli pracownicy Biblioteki LAT/UKU i gdzie zostało postawione pytanie o reorganizację bibliotek na wzór bibliotek Ameryki Północnej, zwłaszcza o stosowanie klasyfikacji dziesiętnej.

Po półwiekowym zapomnieniu i zburzeniu budynku Biblioteki, przełomowych zmianach historycznych, kiedy na przestrzeni wielu lat zakazane były wszelkie studia teologiczne, zniszczony i sprowadzony do podziemia Ukraiński Kościół Greckokatolicki, Biblioteka LAT/UKU staje się jedną z czołowych instytucji Akademii, ma możliwość rozwoju, zarówno wykorzystując stare nabytki jak i zdobywając nowe.

Ze znaczących osiągnięć należy wymienić Katalog Biblioteki dostępny poprzez Internet <http://opac.lta.lviv.ua>, jaki powstał wraz z reorganizacją i przekształceniem Lwowskiej Akademii Teologicznej w Ukraiński Katolicki Uniwersytet, także udział w międzynarodowych targach książki, konferencjach, intensywny wzrost i powiększenie zbiorów, współpraca z innymi bibliotekami, nadanie wszystkim szkołom i uczelniom miasta Lwowa prawa do korzystania bez ograniczeń z naszych zbiorów.

Podstawowym zadaniem, tak jak na początku istnienia Biblioteki, pozostaje zaspokajanie potrzeb, głównie ludzi młodych, w zakresie dostępu do współczesnej literatury teologicznej, co wspiera kształtowanie ich światopoglądu opartego na podstawach i zasadach moralności chrześcijańskiej. Uświadomienie sobie tego, że przyszłość państwa buduje się już dzisiaj, zwłaszcza w takich ośrodkach i ogniskach jak biblioteka, daje nam zapał do pracy i pomnażania naszych skromnych osiągnięć.